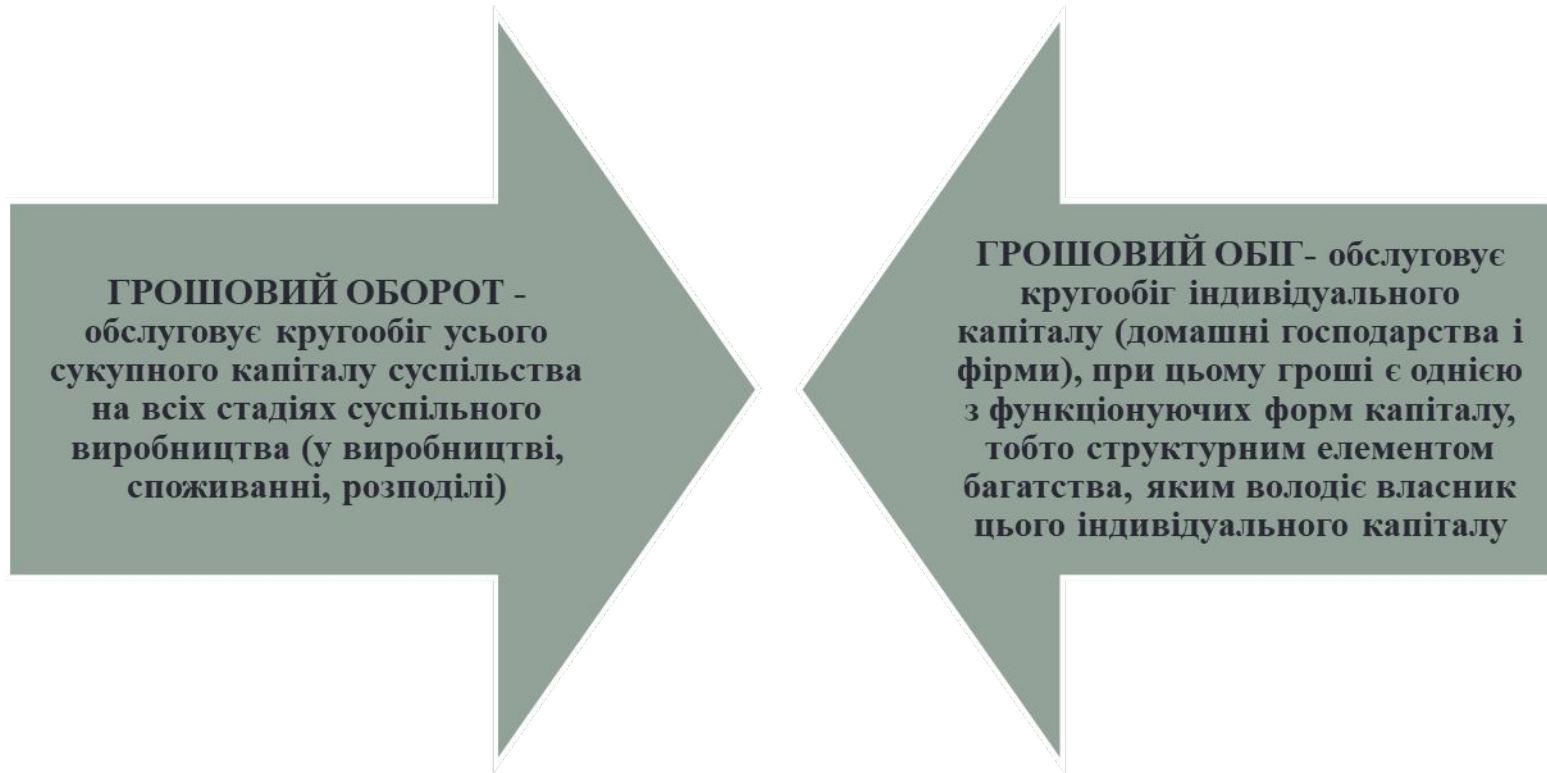

ТЕМА 4. ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА ГРОШОВА МАСА

1. Сутність та економічна основа грошового обігу
2. Формування грошової маси в обігу. Грошові агрегати, монетарна база та їх компоненти.
3. Швидкість обігу грошей. Закон грошового обігу для сучасних грошей
4. Попит та пропозиція грошей. Механізм зміни маси грошей в обороті.
Грошово-кредитний мультиплікатор
5. Монетизація та доларизація грошей .

1. Сутність та економічна основа грошового обігу

Процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні являє собою **грошовий обіг**

Критерії класифікації грошового

обігу

Залежно від форми функціонування в ньому грошей:
безготівковий і готівково-грошовий обіг

Залежно від сфери обслуговування:
грошовий оборот, грошово-розрахунковий, грошово-кредитний, грошово-фінансовий обороти

Залежно від суб'єктів, між якими відбувається рух грошей

Функціонування грошового обігу між суб'єктами:

1. НБУ та комерційними банками;
2. Окремими комерційними банками;
3. Комерційними банками і підприємствами та організаціями;
4. Комерційними банками і населенням;
5. Окремими підприємствами та організаціями;
6. Підприємствами та організаціями і населенням;
7. Окремими фізичними особами;
8. Небанківськими фінансово-кредитними установами різного призначення, з одного боку, і підприємствами, організаціями, установами та населенням — з іншого;
9. Небанківськими фінансово-кредитними установами різного призначення і банками;
10. Окремими небанківськими фінансово-кредитними установами різного призначення.

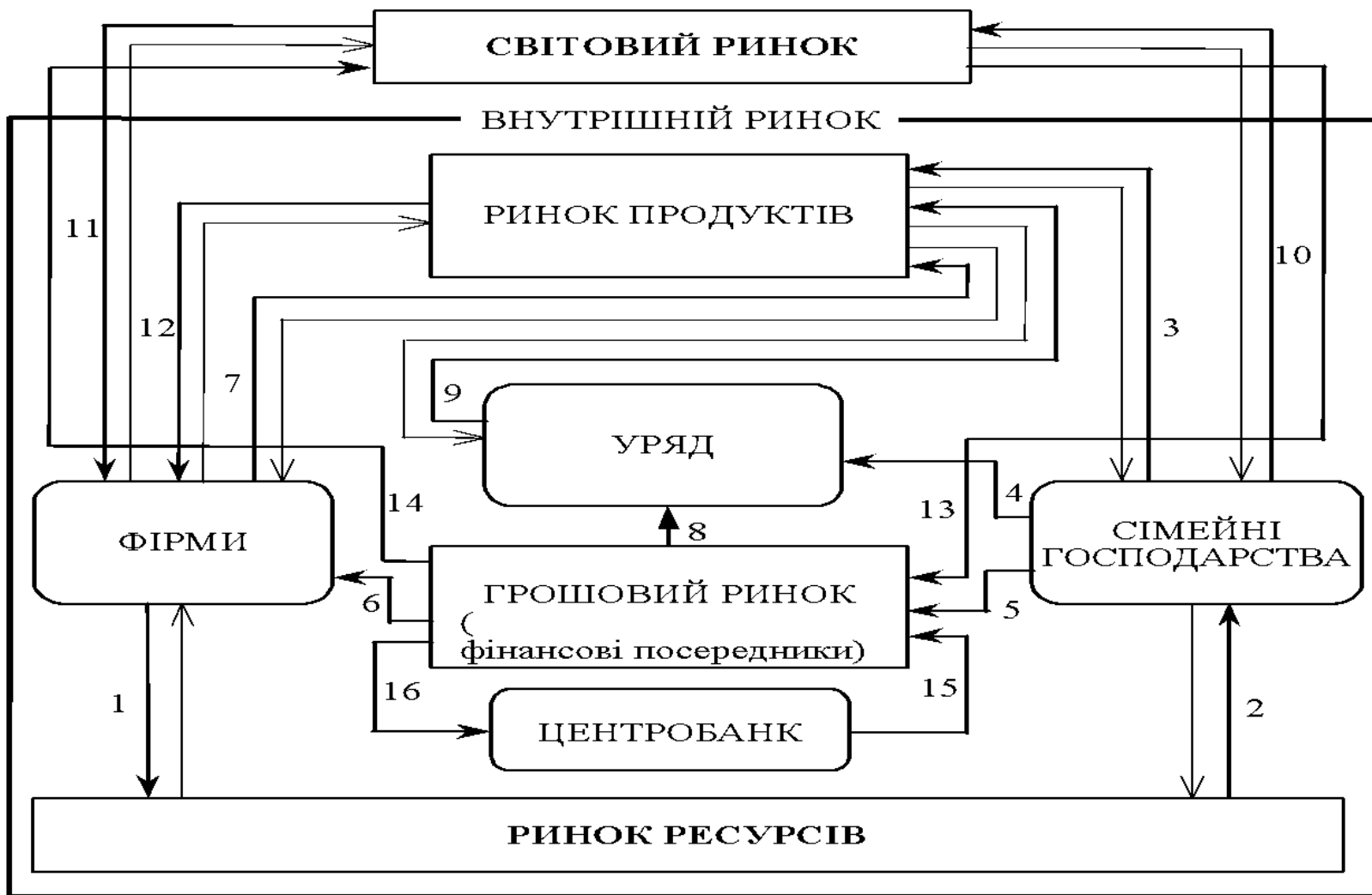

Рис. Класична модель грошового обігу

Особливості грошового обігу в сучасних умовах

Обслуговує переважно ринкові відносини в господарстві і тільки в незначній частині - розподільні відносини

Служить об'єктом прогностного планування державою, комерційними банками, юридичними і фізичними особами

Безготівковий і готівковий грошові обіги тісно пов'язані один з одним

Емісію готівки - НБУ;

Емісію безготівкових грошей здійснює НБУ та система комерційних банків

Під ЕМІСІЄЮ розуміється такий випуск грошей в обіг, який призводить до загального збільшення грошової маси, що знаходиться в обігу

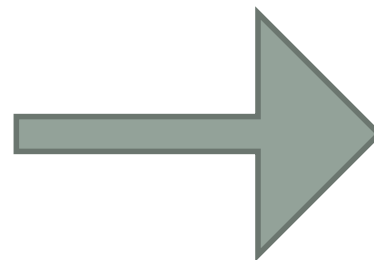
Готівкова емісія

- **Емісія готівки (банкнотна) - здійснюється виключно Центральним банком будь-якої держави**

Безготівкова емісія

- (Депозитно-кредитна емісія) здійснюється на двох рівнях банківської системи:
- Центральний банк здійснює її шляхом кредитування банків другого рівня;
- через покупку у комерційних банків цінних паперів;
- через покупку у комерційних банків і їх клієнтів іноземної валюти для поповнення золотовалютного резерву.
- банки другого рівня здійснюють її шляхом кредитування своїх клієнтів

**НБУ емітує чи випускає 1000
банкноту?**

**5 МЛН.
ШТУК**

Реалізація нормативно-правової організації та регулювання грошового обігу в Україні передбачає інтеграцію загальних принципів

Виділення зон відповідальності за забезпечення чіткого розмежування між суб'єктами-учасниками грошового обігу та державою

Можливість побудови раціональних та ефективних схем реалізації забезпечення оперативного регулювання і контролю за грошовим обігом країни

Урахування динамічного характеру розвитку банківської системи та підтримка необхідного темпу зростання грошей в обігу та правильне їх співвідношення між готівковими та безготівковими з метою якісного функціонування в державі

Статистичні показники грошового обігу

Макроекономічні індикатори:

грошовий обіг;

- швидкість обігу грошей;
- номінальна грошова маса;
- реальна грошова маса;
- індекс споживчий цін;
- коефіцієнт доларизації;
- коефіцієнт монетизації

--

Показники "видів" грошей:

- готівкова грошова маса;
- безготівкова грошова маса;
- грошовий мультиплікатор;
 - монетарна база;
 - цінні папери ОВДП ;
- золотовалютні резерви країни

Показники грошової маси:

- грошовий агрегат M0;
- грошовий агрегат M1;
- грошовий агрегат M2;
- грошовий агрегат M3

Рис. Статистичні показники грошового обігу

2. ФОРМУВАННЯ ГРОШОВОЇ МАСИ В ОБІГУ. ГРОШОВІ АГРЕГАТИ, МОНЕТАРНА БАЗА ТА ЇХ КОМПОНЕНТИ.

Грошова маса – це сукупність готівкових і безготівкових купівельних та платіжних засобів, що забезпечують обіг товарів і послуг у народному господарстві.

<i>I стадія</i>	<i>II стадія</i>
<p style="text-align: center;">НБУ</p> <p style="text-align: center;">збільшує свої активи шляхом надання кредитів урядові, комерційним банкам, закордонним країнам за рахунок зростання золотовалютних резервів</p>	<p style="text-align: center;">НБУ</p> <p style="text-align: center;">збільшує активи, одночасно збільшуючи свої пасиви, тобто створює монетарну базу, що складається з готівки, яка перебуває в обігу обов'язкових та необов'язкових резервів комерційних банків</p>

Грошовий агрегат – це показник обсягу та структури грошової маси.

Специфічне поєднання фінансових активів, що відрізняються один від одного ступенем ліквідності і є альтернативними вимірювачами обсягу і структури грошової маси в країні

Т
Б
Г
Р
О
Ш
И
Є
Й

Структура грошових агрегатів в Україні

Широка
грошова
маса

ВУЗЬКА
ГРОШОВА
МАСА

M0	Маса готівки, яка перебуває поза банками, тобто на руках у фізичних осіб і в касах юридичних осіб. Готівка в касах банків сюди не входить
M1 = M0 +	Переказні гроші в національній валюті
M2 = M1 +	Переказні гроші в іноземній валюті та інші депозити
M3 = M2 +	Цінні папери власного боргу

С
Т
Б
І
Х

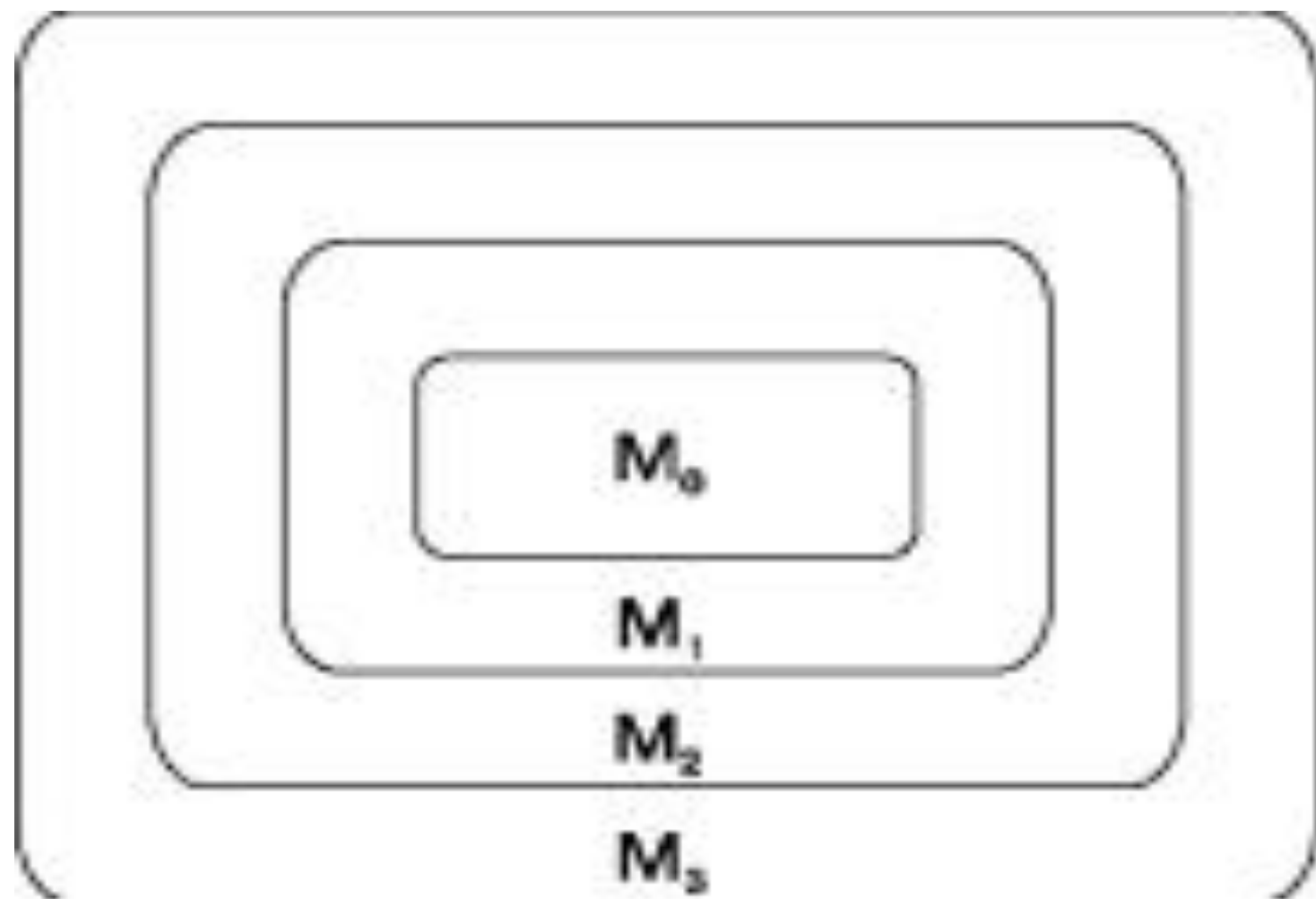

Рис. Фактори, які впливають на грошову масу

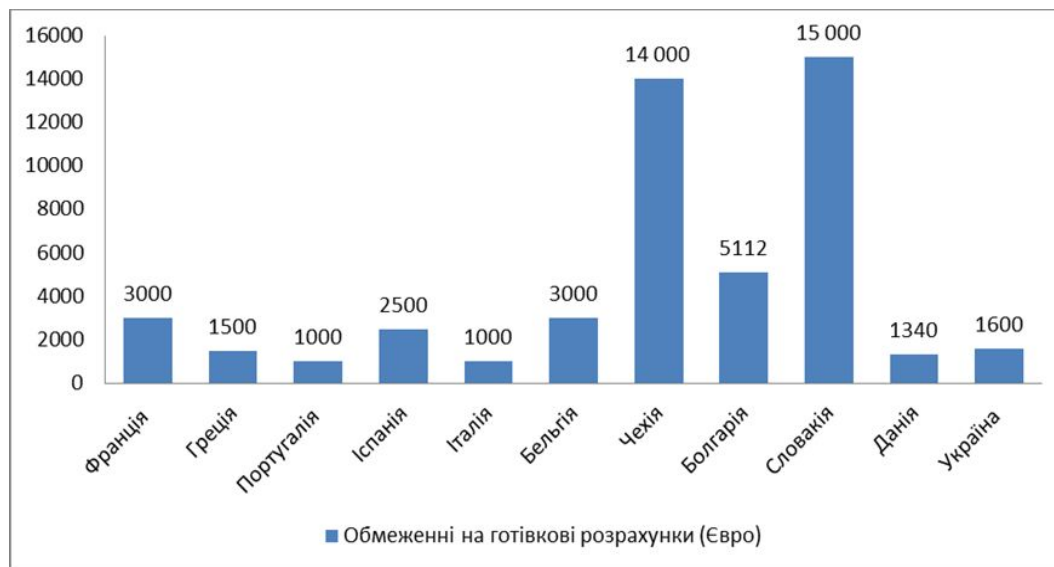

Рис. Лімітована сума на використання готівки в країнах ЄС

1. Залучення коштів до банківської системи

2. Ресурс для кредитування економіки

3. Зменшення обсягів тіньової економіки

4. Легалізації доходів населення

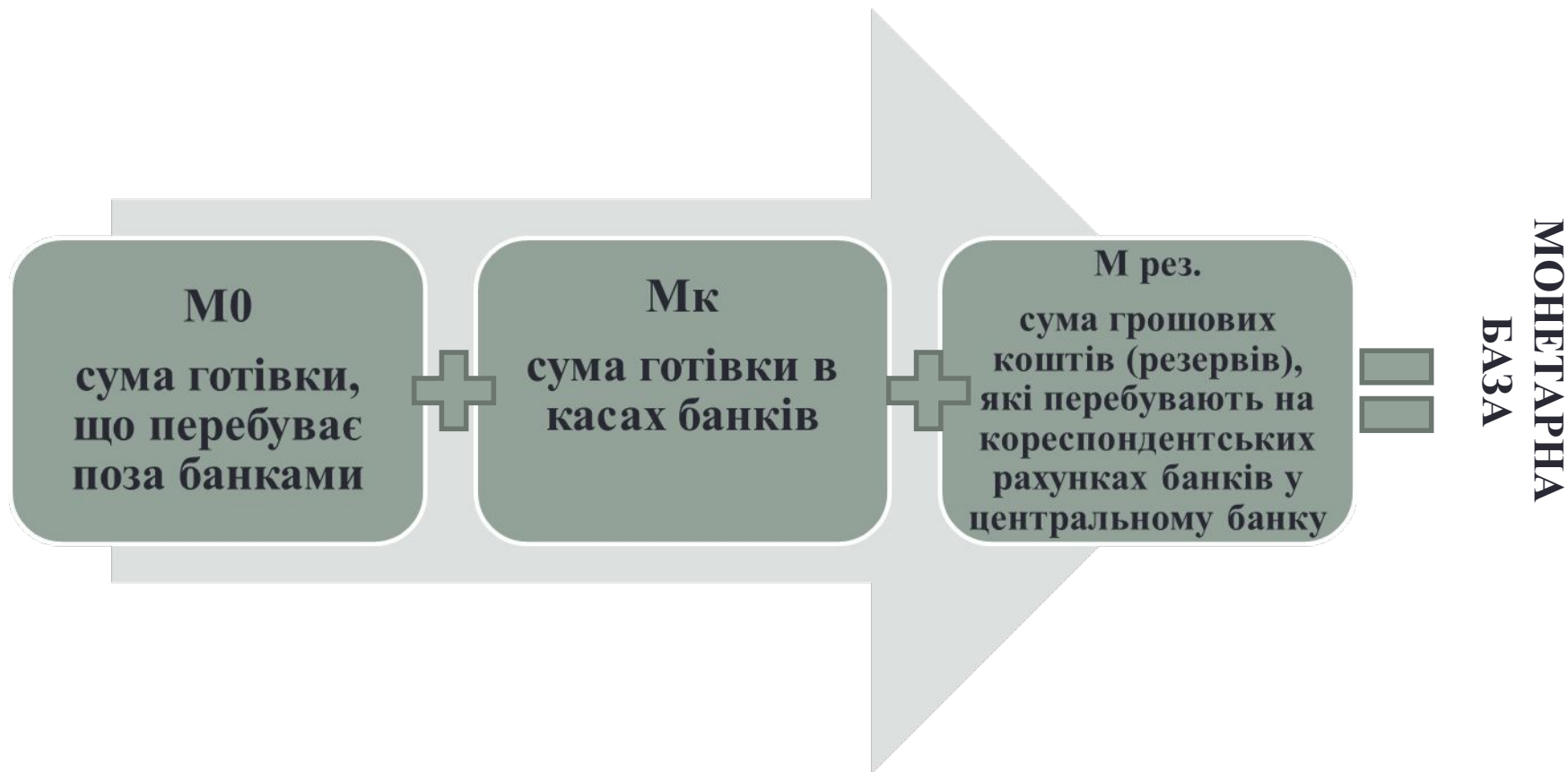
5. Збільшенню прозорості фінансових потоків

Передумови ведення обмежень на готівкові гроші
та рівень забезпечення в Україні

№ №	Передумови	Забезпечення в країні
1.	Стабілізація грошового ринку	Не забезпечено
2.	Стабілізація грошового обігу	Забезпечено
3.	Довіра населення до банківської системи	Середня
4.	Наявність відповідних платіжних засобів	В достатньому обсязі
5.	Зручність, низька вартість розрахунків, простота	Забезпечуються на завжди
6.	Розвиток ІТ- технологій	Забезпечено
7.	Організація безпеки безготівкових розрахунків	Не достатньо забезпечено

Монетарна база - це якісно інший показник, що характеризує масу грошей з боку прояву її на балансі центрального банку. Тому цей показник інколи називають ще грошима центрального банку, який їх безпосередньо контролює і регулює, впливаючи в кінцевому підсумку і на загальну масу грошей.

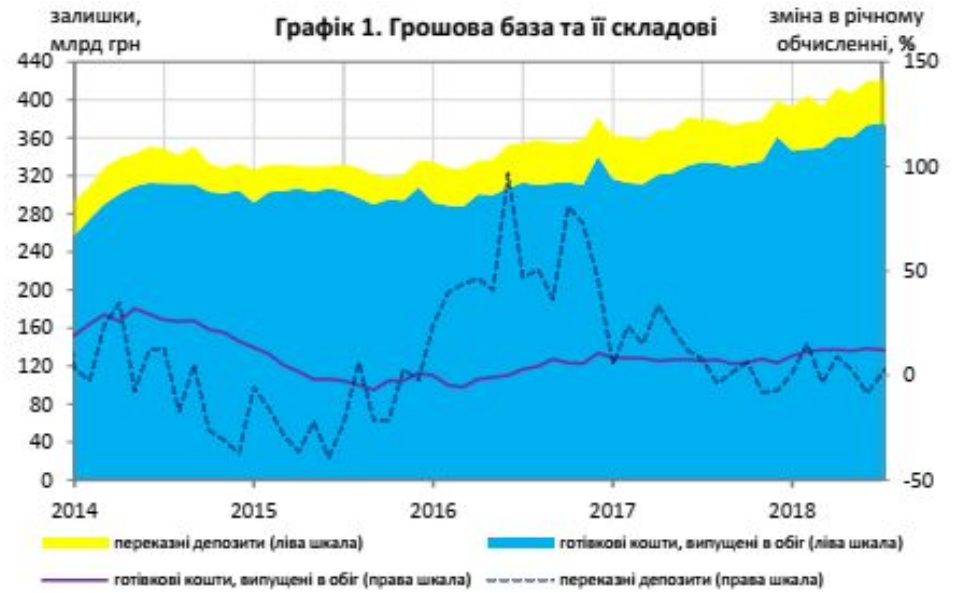

$$M_{\text{б}} = M_{\text{о}} + M_{\text{к}} + M_{\text{рез}},$$

де $M_{\text{о}}$ — сума готівки, що перебуває поза банками;

$M_{\text{к}}$ — сума готівки в касах банків;

$M_{\text{рез}}$ — сума грошових коштів (резервів), які перебувають на кореспондентських рахунках банків у центральному банку

**Визначте показники грошової маси по агрегатам
M1, M2 і M3 і показник Монетарної (грошової) бази:**

млрд. грн.

№ №	Показатели	Сума
1.	Кошти поза банком	110
2.	Кошти в касах банків	12
3.	Переказні гроші в національній валюті	180
4.	Переказні кошті в іноземній валюті	120
5.	Цінні папери власного боргу	3
6.	Резерви банків	20

Рішення:

$M_0 = 110$ млрд.грн.

$M_1 = M_0 + \text{переказні кошти в національній валюті}$

$M_1 = 110 + 180 = 290$ млрд. грн.

$M_2 = M_1 + \text{переказні кошти в іноземній валюті}$

$M_2 = 290 + 120 = 410$ млрд.грн.

$M_3 = M_2 + \text{цінні папери власного боргу}$

$M_3 = 410 + 3 = 413$ млрд. грн.

Грошова база = $M_0 + \text{Резервні кошти (Кошти в касах банків +}$

Резерви банків в ЦБ)

$$ДБ = 110 + 12 + 20 = 142 \text{ млрд. грн}$$

3. Швидкість обігу грошей. Закон грошового обігу для сучасних грошей

Швидкість обігу грошей характеризує частоту, з якою кожна одиниця наявних в обороті грошей (гривня, долар тощо) використовується в середньому для реалізації товарів і послуг за певний період (рік, квартал, місяць)

Рівняння І.Фішера
 $MV=PQ$

де V — швидкість обігу грошей;
 P — середній рівень цін на товари та послуги;
 Q — фізичний обсяг товарів та послуг, що реалізовані в даному періоді;
 M — середня маса грошей, що перебуває в обороті за даний період.

Кембріджський
варіант

$$Md = kPY$$

$$K = \frac{1}{V}$$

Закон грошового
обігу - відкритий К.
Марксом

$$M_{н} = \frac{\sum P \cdot Q - \sum K + \sum \Pi - \sum ВП}{V}$$

де $\sum K$ — сума продажів товарів і послуг у кредит;
 $\sum \Pi$ — загальна сума платежів, строк оплати яких настав;
 $\sum ВП$ — сума платежів, які погашаються шляхом взаємного зарахування боргів.

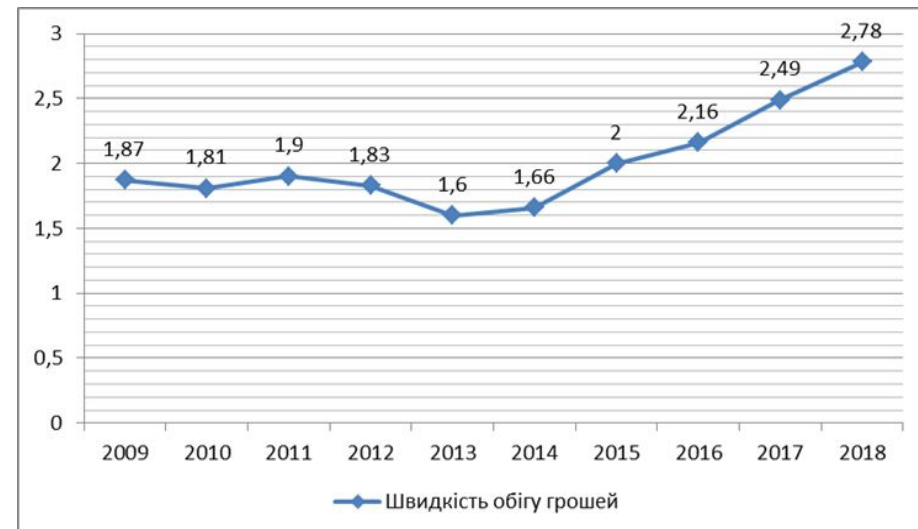
$$V = \frac{PY}{M}$$

Певний вплив на швидкість грошового обігу впливає розвиток економічної інфраструктури:

- транспорту, торгівлі (оптової і роздрібної);
- банківської справи (зокрема автоматизації безготівкових розрахунків), ринку цінних паперів тощо;

а також

- зростання цін;
- обсяг виробництва;
- рівень доходу (заробітна плата);
- Норма відсотку

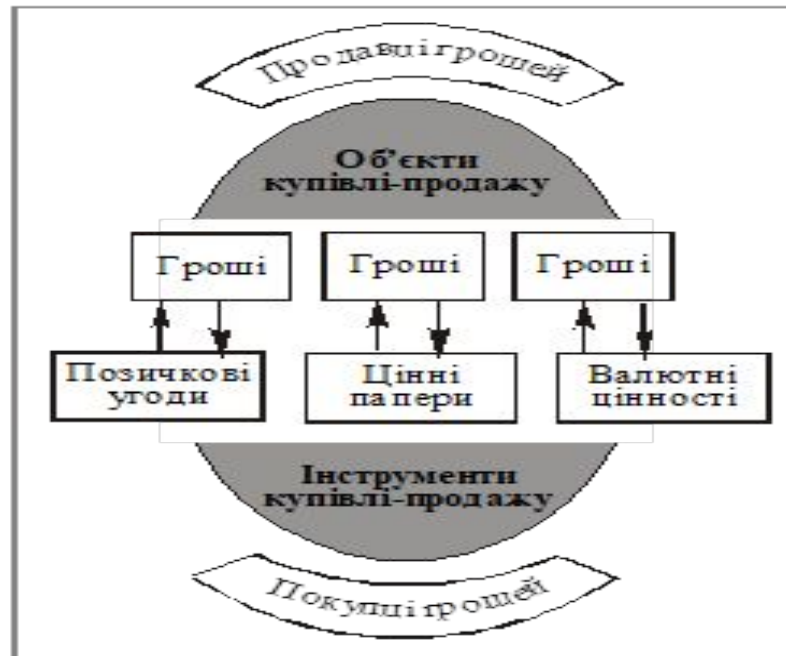
4. Попит та пропозиція грошей. Механізм зміни маси грошей в обігу.

Грошово-кредитний мультиплікатор

Грошовим ринком звичайно називають особливий сектор ринку, на якому здійснюється купівля та продаж грошей як специфічного товару, формуються попит, пропозиція та ціна на цей товар.

Неборгові
зобов'язання

Боргові
зобов'язання

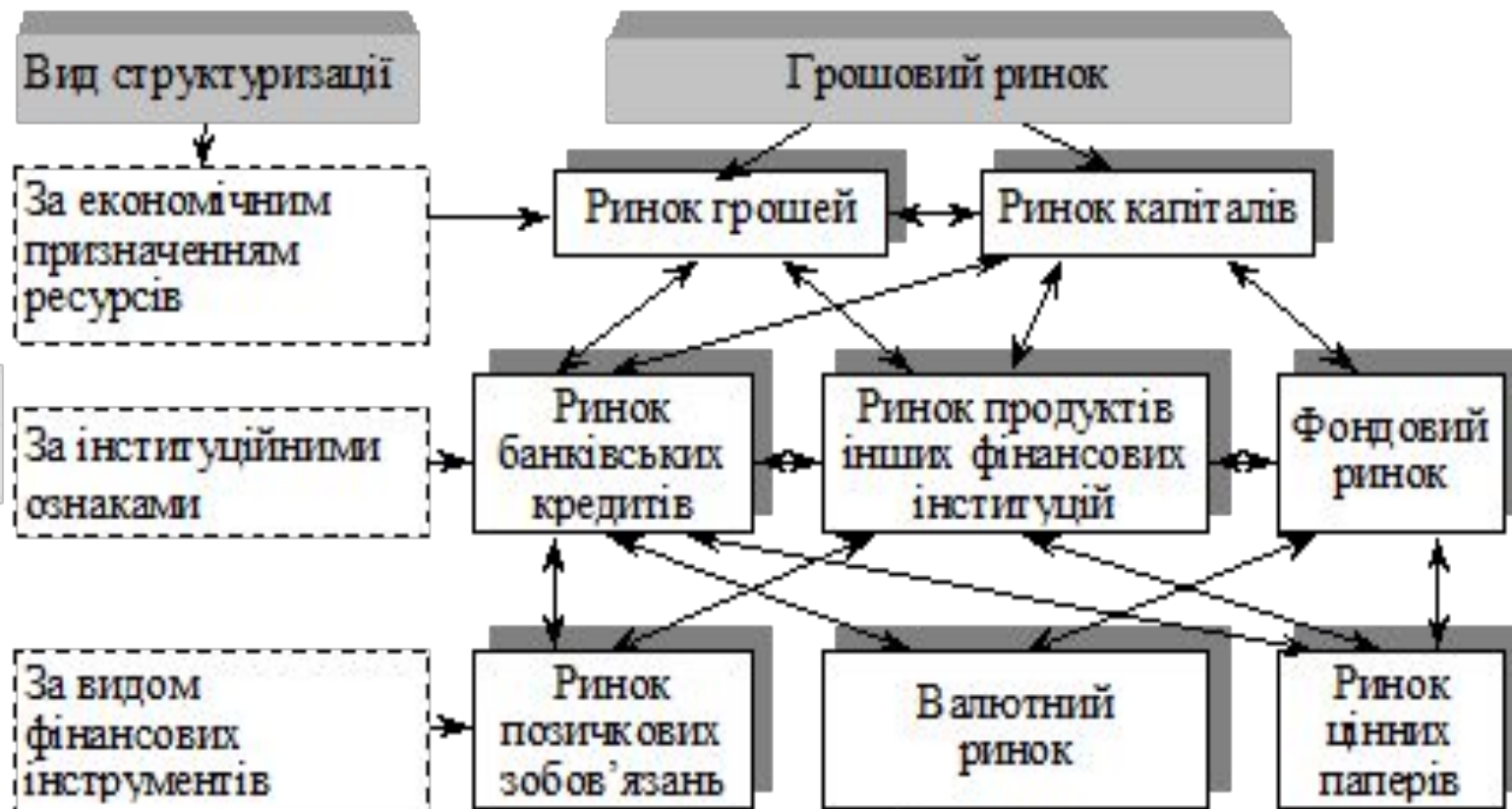
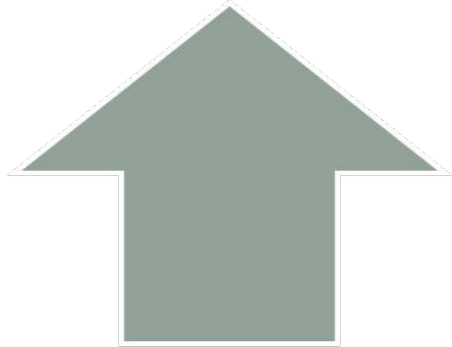

Схема системної структуризації грошового ринку

Попит на гроші виступає як запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент

МЕТА - створення запасу купівельних і платіжних засобів, накопичення грошей як капіталу, який зможе давати прибуток власнику у вигляді%

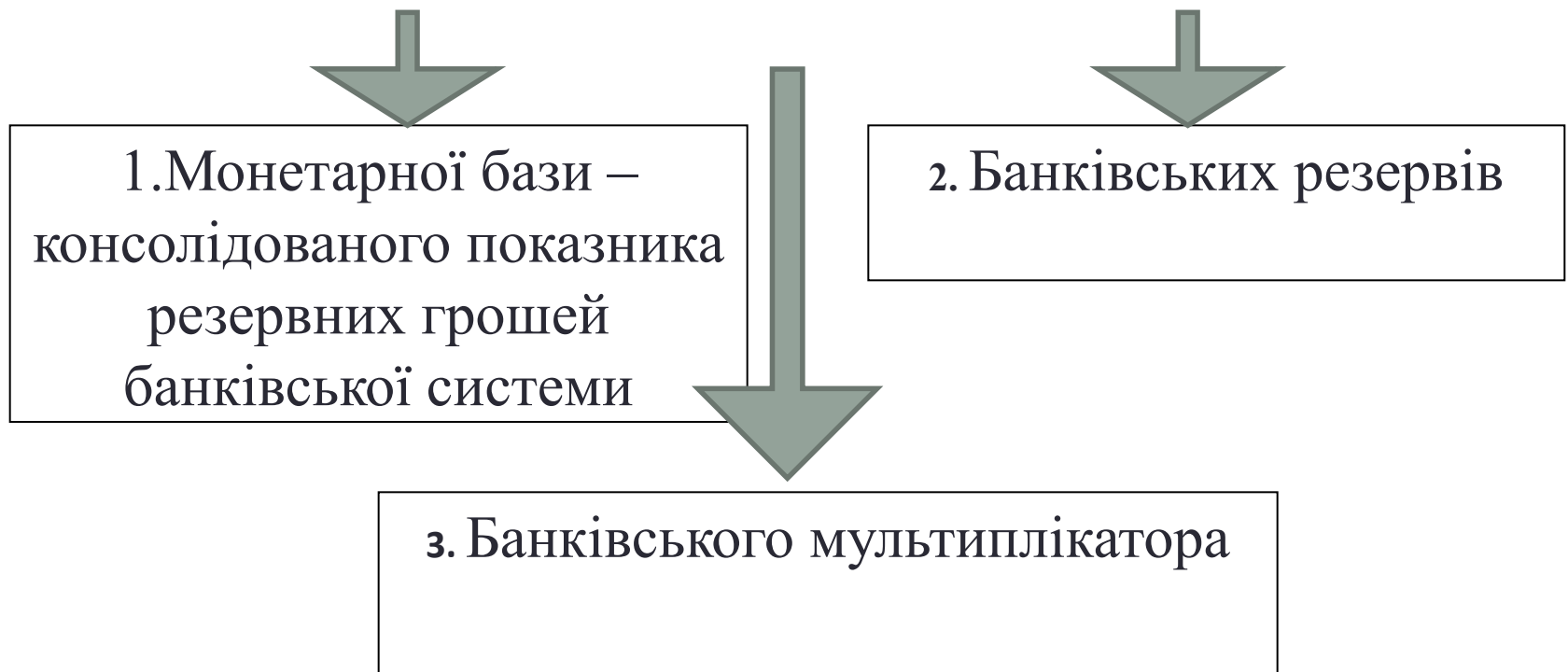

Зміни попиту на гроші

Впливають на швидкість

Пропозиції грошей полягає в тому, що економічні суб'єкти в будь-який момент мають у своєму розпорядженні певний запас грошей, які вони можуть за сприятливих обставин спрямувати в оборот

**Банківський мультиплікатор
являє собою процес мультиплікації коштів на
депозитних рахунках комерційних банків у період
їхнього руху від одного банку до іншого**

Комерційні банки на даний момент не мають вільними резервами, крім тих, які вони отримали

Банки використовують ресурси тільки для здійснення кредитних операцій

Кожен банк має 2-х клієнтів

Загальний банківський резерв, що являє собою всю суму грошових коштів, які є в даний момент у розпорядженні банку і не використані для активних операцій.

Р заг.

Обов'язковий резерв це частина загального резерву банку, які повинні зберігати в грошовій формі і не використовувати для поточних потреб. Обсяг його визначається на підставі норм обов'язкового резервування, які встановлюються НБУ у відсотках до суми банківських пасивів.

Р обов.

Вільний резерв — це сукупність грошових коштів комерційного банку, які в даний момент є в розпорядженні банку і можуть бути використані ним для активних операцій.

Р вільний

$$R_{\text{загальний}} = R_{\text{обов.}} + R_{\text{вільний}}$$

Банківський мультиплікатор (нормативний) показує максимальну кількість нових платіжних засобів, які може створити кожна грошова одиниця надлишкових резервів застосовується для розрахунку норми обов'язкового резервування

$$m = \frac{1}{N}$$

де:

m - банківський нормативний мультиплікатор;

N - норма обов'язкового резервування 1

$$m = \frac{1}{(1 - R_{\text{вільний}})}$$

де:

m - банківський нормативний мультиплікатор;

$R_{\text{вільний}}$. – Вільні резерви

Фактичний грошовий мультиплікатор являє собою відношення грошової маси (пропозиція грошей) до грошової бази і відображає практичну реалізацію можливостей банківської системи за мультиплікативного розширення грошової маси

$$m' = \frac{M0 + D}{M0 + R} = \frac{Ms(M1, M2, M3)}{ГБ}$$

де: Ms - пропозиція грошей, яка вимірюється агрегатами M1, M2, M3;

МБ – Монетарна база(монетарна) база.

$$m' = \frac{\frac{M0}{D} + \frac{D}{D}}{\frac{M0}{D} + \frac{R}{D}} = \frac{K_d + 1}{K_d + K_p},$$

де K_d - коефіцієнт депонування, який визначається відношенням готівки до депозитів. Величина K_d визначається головним чином поведінкою фізичних і юридичних осіб, які вирішують в якій пропорції будуть знаходитися $M0$ і D .

K_p - коефіцієнт (норма) ефективного резервування, який визначається відношенням резервів до депозитів. Величина коефіцієнта залежить від норми обов'язкових резервів, встановлений Центральним банком і від норми (величини) надлишкових резервів, які комерційні банки створюють понад необхідної суми.

Модель пропозиції грошей буде мати такий вид:

$$M_s = \frac{K_q + 1}{K_q + K_p} \times \text{ГБ}$$

$$Ms = m' \times B$$

Максимальна сума нових платіжних засобів, які були створені банківською системою в цілому

$$\Delta M = m (m') \times R \text{ вільний}$$

де:

ΔM - максимальна сума нових платіжних засобів;

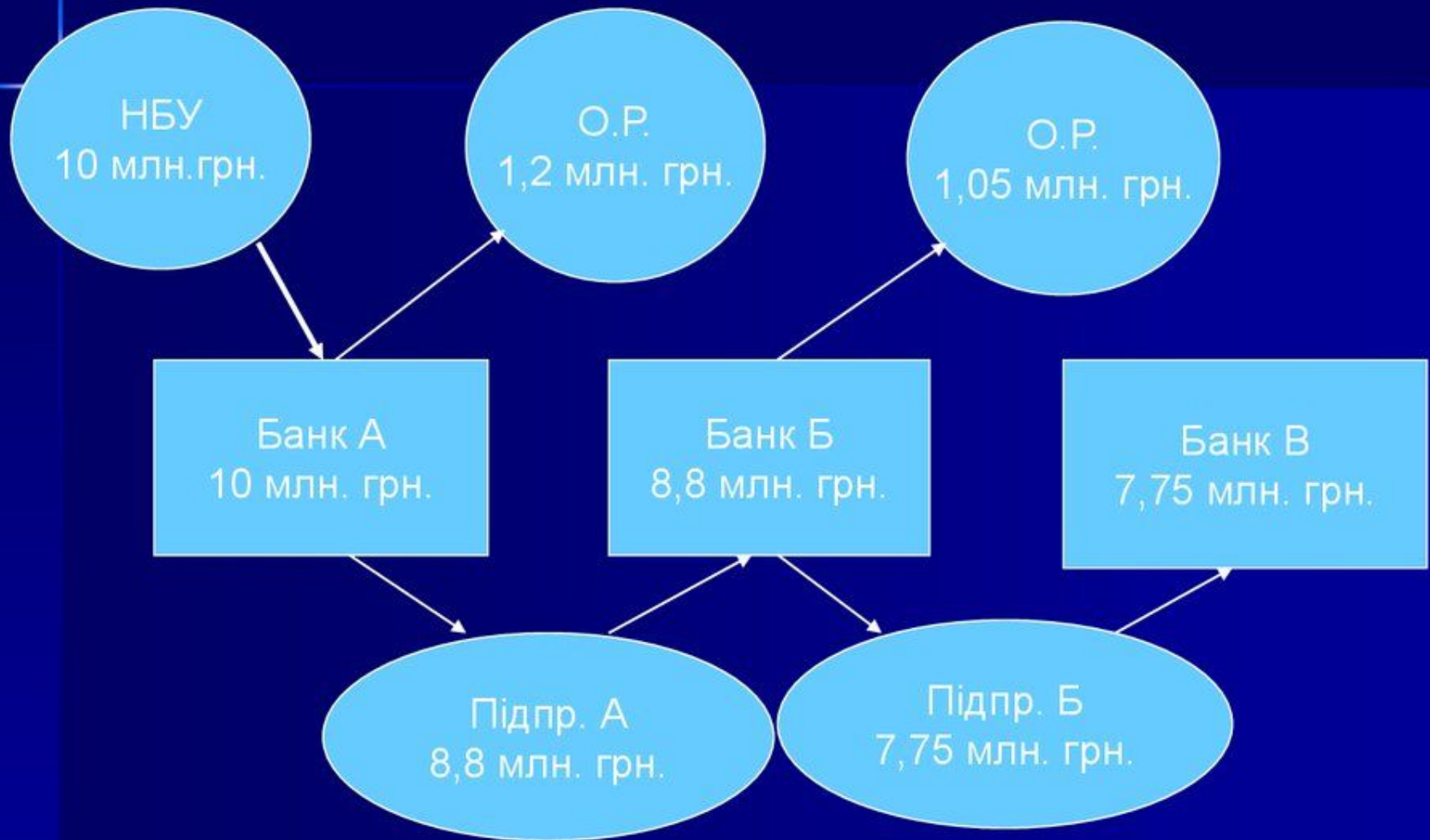
$m (m')$ - нормативний (фактичний) мультиплікатор;

R вільний - величина надлишкових резервів, що надійшла в банківську систему

ПРОЦЕС ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ, млн грн

Банки	Загальні банківські резерви, які знаходяться в банку Рзагальний	Обов'язковий резерв Р обов'язковий	Вільний резерв Р вільний	Новостворені платіжні засоби, ΔМ
А	10	1,0	9,0	9,0
Б	9	0,9	8,1	8,1
В	8,1	0,81	7,29	7,29
Інші банки разом	72,9	7,29	65,61	65,61
Усього по банківській системі разом	100	10	90	90

МЕХАНІЗМ ГРОШОВОЇ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ

*Норма обов'язкового резервування 12%

5. Монетизація грошей

Монетизація економіки (monetization of economy) – макроекономічний показник, що характеризує ступінь забезпеченості економіки грошима, необхідними для здійснення платежів і розрахунків, та відображає забезпеченість процесів виробництва та споживання відповідною грошовою масою. *М.е.* – це інтегральний показник, який відображає довіру суспільства до національної валюти, до політики монетарної влади, а також рівень кредитної активності.

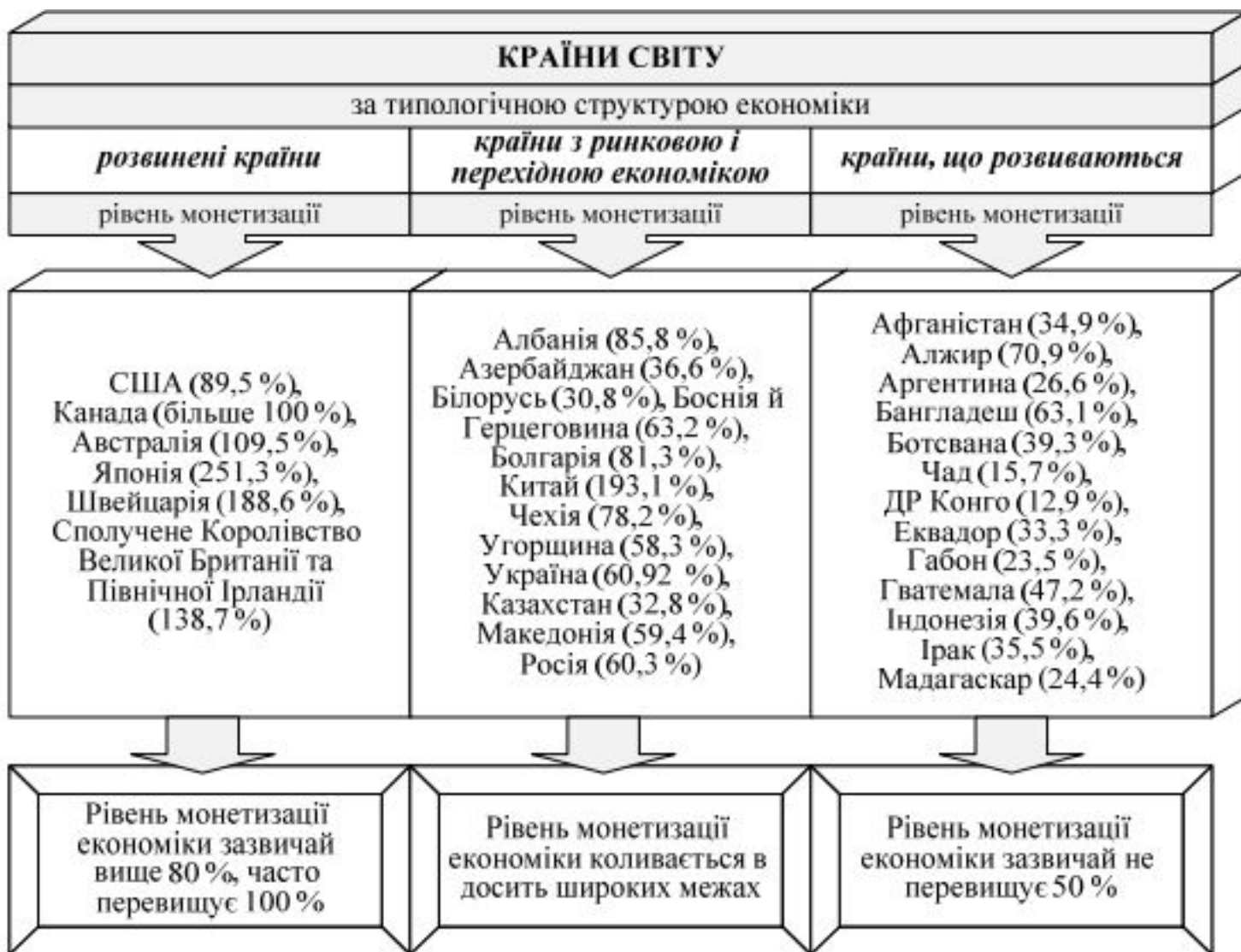
$$K_m = \frac{M_2}{\text{ВВП}}$$

Основні чинники, що визначають рівень та динаміку показника коефіцієнта монетизації:

- 1.Обсяг виготовленого (номінального та реального ВВП);**
- 2.Рівень інфляції та доларизації;**
- 3.Рівень довіри до банківських установ.**

Монетизація української економіки, грошова маса до ВВП, %

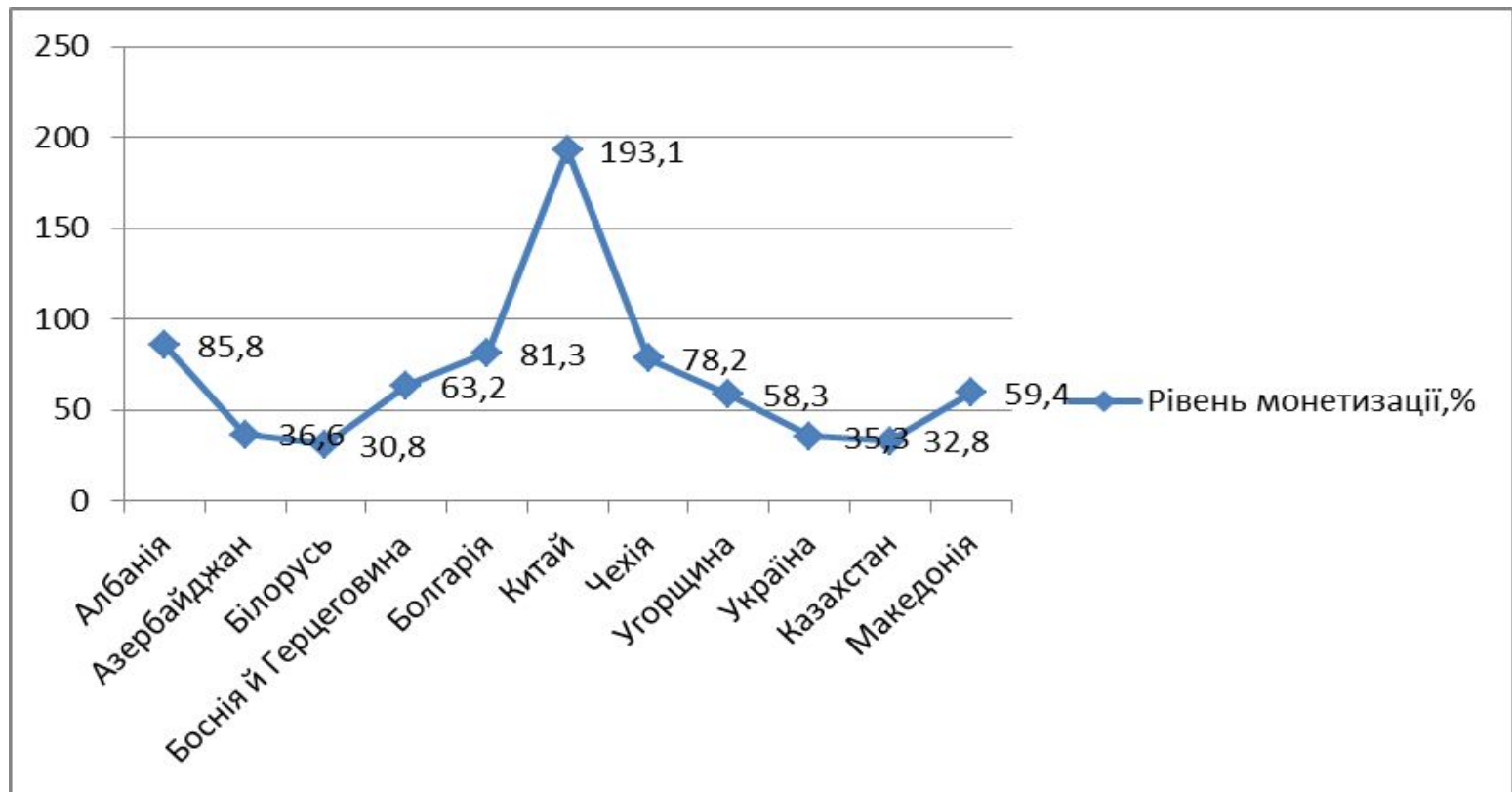

Рис. Рівень монетизації країн з ринковою і перехідною економікою